

Голові разової спеціалізованої вченої ради
у Дніпровському національному університеті
імені Олеся Гончара
доктору політичних наук, професору,
в.о. декана факультету суспільних наук
і міжнародних відносин,
Кривошеїну Віталію Володимировичу

В І Д Г У К

**офіційного опонента, доктора філософських наук, професора
Дзьобаня Олександра Петровича на дисертаційну роботу
Омельченка Станіслава Валентиновича «Безпековий вимір політичної
стабільності: політико-інституційні основи в сучасній Україні», подану
до захисту до разової спеціалізованої вченої ради у Дніпровському
національному університеті імені Олеся Гончара на здобуття наукового
ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія»**

Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами. Актуальність теми дисертації С.В.Омельченка зумовлена станом розвитку сучасної політичної науки та викликами практичної сфери політичної діяльності. На сучасному етапі розвитку суспільних відносин політична стабільність є одним із основних об'єктів політологічного аналізу, який зазнає значних викликів у контексті глобальної міжнародної напруженості, а стосовно України – ще й системної соціокультурної і соціально-економічної кризи зумовленої широкомасштабними воєнними подіями.

Сучасна Україна перебуває в стані випробування інституційної стійкості, а також ціннісної ідентичності політичної системи. Відповідно безпековий вимір політичної стабільності вимагає її поглибленого наукового дослідження з метою подальшої розробки адекватного реаліям інституційного дизайну, розподілу ресурсів та формування сталої парадигми взаємодії держави і суспільства.

Концептуалізація безпекового виміру демократичної політичної системи є основою для подальших висновків стосовно вектору розвитку української демократії. Відтак цілком обґрунтованими є твердження дисертанта, що Україна потребує масштабної діяльності з узгодження дій конкретних політичних інститутів та політичних авторів.

Випробування повномасштабної війни показали, що замість політичних партій та груп інтересів на перший план забезпечення відсічі ворогу виходить волонтерський рух. Відповідно, необхідно переосмислити основи державної, приватної та громадської взаємодії. Отже, актуальність теми дисертації С.В.Омельченка є беззаперечною.

Доречність розгляду максимальних та мінімальні вимог до політичної безпеки та стабільності в Україні у післявоєнний період зумовлена тим, що вони будуть ґрунтуватися на стані політико-інституційної системи після закінчення широкомасштабної війни з росією. Водночас дисертант вірно зауважує, що слід програмувати бажані та небажані інституційні елементи політики безпеки з метою запобігання необґрунтованого включення у нові механізми старих конструктивних елементів, а також прямих агентів зовнішнього впливу. Інституційна спроможність на рівні держав сталої демократії має сформуватися внаслідок нового кадрового забезпечення, висування кваліфікаційних вимог, перевірки досвіду кадрів тощо.

За своєю темою та змістом дисертаційне дослідження здійснене в межах науково-дослідної тематики кафедри політології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара «Особливості формування сталої (консолідованої) демократії в Україні: теоретико-методологічний, політико-інституційний та політико-комунікаційний виміри», державний реєстраційний № 0122U001332.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення та висновки, сформульовані в дисертації, відповідають нормативно встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України щодо такого виду досліджень, мають достатній теоретичний, методологічний та емпіричний рівень обґрунтування. Це підтверджується використанням широкої інформаційної бази за темою дисертації, яку становлять зарубіжні та вітчизняні наукові розвідки, матеріали вітчизняних та міжнародних конференцій, Інтернет-ресурси тощо.

Насамперед слід відзначити чітку структуру дисертаційного дослідження, послідовність та аргументованість викладених у дисертації концептуальних ідей та положень, що ґрунтуються на комплексному та системному дослідженні

сутності та ролі політичних маніпуляцій як чинника політичного ризику в умовах демократизації та чітко корелюються із предметом дослідження.

Зокрема, справляє позитивне враження ретельний добір та використання наукових методів дослідження. Здобувачу вдалося знайти таку форму методичного забезпечення виконання дослідних завдань, яка зумовила отримання переконливих наукових результатів. Дисертант зумів інтегрувати евристичний потенціал сучасного системного підходу, інституційного та порівняльного методів в рамках дієвої комплексної методології.

Структурно дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які логічно та нерозривно пов'язані між собою, висновків, списку використаних джерел, а також містить численні аналітичні таблиці та рисунки, які дозволяють комплексно розглянути всі аспекти досліджуваної аспіранткою проблематики.

У вступі дисертант обґрунтовує актуальність обраної теми, пояснює зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначає мету, завдання дослідження, об'єкт, предмет, методи, розкриває наукову новизну, практичне значення отриманих результатів.

У розділі 1 «Теоретико-методологічні засади міждисциплінарного дискурсу політичної безпеки» обґрунтовується провідний напрямок формування інституційної структури демократичної політичної стабільності й застосування неоінституційного підходу. Він акцентує увагу на зростанні значення непрофільних або неформальних політичних інститутів та практик, у тому числі в період демократичної трансформації. Також сучасний неоінституціоналізм звертає увагу на загрози, які виникають в контексті взаємодії різних підсистем суспільного цілого. У межах синергетичної методології зосереджується увага на взаємодії політико-інституційної структури та багатоманітного (полісферного) безпекового середовища.

У розділі 2 «Політико-інституційна структура політичної безпеки: чинники статичності та динаміки в умовах демократії» обґрунтовується, що зарубіжні практики та підходи державно-громадської співпраці в секторі політичної безпеки дозволяють сформулювати рекомендації для сучасної України. Зокрема, йдеться про створення мережі політико-безпекових інституцій, спрямованих на аналіз та розробку безпекових ситуацій. Також йдеться про формування процедур і протоколів співпраці між публічними інститутами

врядування та неурядовими гравцями. Від успіху цієї моделі залежить гнучкість протистояння України зовнішнім загрозам, у тому числі в контексті протистояння з державою-агресором. Також виявленими критеріями ефективності захисту політичної безпеки пропонується вважати інституційну послідовність, інституційну реактивність, інституційну когерентність. Вказані критерії, на думку дисертанта, визначають можливості дій в умовах широкого переліку альтернатив та завдань. Крім того, дисертант аргументує умовивід, що публічність та підзвітність інституційної системи надає можливість уникнення зловживань та однобічних трактувань ситуації.

У розділі 3 «Особливості контуру політичної безпеки політико-інституційної структури сучасної України» з'ясовано, що мінімальними вимогами до політичної безпеки в Україні є консенсус між державними та громадськими інститутами стосовно пріоритетності завдань та черговості їх реалізації. Мінімумом заходів для стану політичної безпеки є постійна готовність збройних сил та інших збройних формувань, їх сучасне ресурсне забезпечення. Для достатнього рівня політичної безпеки повідними вимогами є стабільність економічної системи та її поступове відновлення. Високий рівень політичної безпеки досягається на основі формування зовнішньополітичних угод та закріплення статусу безпеки на основі міжнародних гарантій. Рух між цими рівнями забезпечується на основі активності всіх інституційних елементів та важелів. Як показав досвід повномасштабної агресії проти України, взаємодія має бути більш тісною, консультації більш ґрунтованими. Інформування має налагоджуватися в «обидва боки»: як від влади до громадськості, так і навпаки. Це дозволяє уникнути різних інтерпретацій в оцінюванні військово-політичних подій, запобігти звинуваченням, сформувати консолідовану громадську думку, здійснити чіткий нормативний розподіл між діями державних і громадських інституцій у сфері політичної безпеки.

Дисертаційну роботу написано українською мовою, науковим стилем. Застосована у роботі наукова термінологія є загальноприйнятною, стиль викладення результатів дослідження забезпечує доступність її сприйняття та використання. Дисертація оформлена відповідно до вимог, які висуваються до робіт такого рівня.

Огляд наукової літератури з досліджуваної проблеми, що міститься в дисертації, засвідчує глибоку обізнаність дисертанта стосовно напрацювань попередників, демонструє його творчий підхід в оцінюванні різноманітних ідей та концепцій. Особливо доцільно підкреслити уміння дисертанта віднайти та розкрити низку проблем, які недостатньо опрацьовані попередниками під час аналізу різних аспектів політичної стабільності. При цьому, дисертант продемонстрував науковий такт і толерантність до точок зору інших дослідників у даній науковій царині.

Висновки та рекомендаційні положення, які викладені у дисертації, містять наукові обґрунтовані теоретичні та практичні положення. С.В.Омельченко у своїй дисертації чітко та послідовно наводить аргументи на користь викладених у роботі положень, що свідчить про обґрунтованість і наукову цінність роботи. Простежується чітка особиста позиція дисертанта щодо дискусійних положень роботи.

Аналіз змісту дисертації дозволяє зробити висновок, що робота має фундаментальний характер та є завершеним науковим кваліфікаційним дослідженням, яка виконана здобувачем самостійно.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження, повнота їх викладу в опублікованих працях. Ретельний аналіз сучасних літературних даних та ефективна послідовність дослідницької роботи із застосуванням сучасних наукових методів свідчить про високий рівень достовірності одержаних результатів дисертаційного дослідження. Використання ідей, концепцій, текстів інших авторів мають посилання на відповідні наукові джерела та оформлені відповідно до вимог.

У дисертації розкрито значну кількість положень, які характеризується науковою новизною. Авторська позиція здобувача представлена належним чином. Зокрема, виявлено встановлення компонентів безпекового виміру та конфігурації політико-інституційних основ політичної стабільності сучасної України. Поєднання цих предметних площин вказує на значний потенціал С.В.Омельченка як науковця, самостійність його мислення, здатність вирішувати наукові завдання.

Найбільш важливе значення з теоретичної та практичної точок зору мають положення наукової новизни, що стосуються:

- визначення поняття безпекового виміру політичної стабільності, яке полягає у переліку системних характеристик середовища прийняття політичних рішень в рамках функціонування політичної системи. До цих характеристик належать: безпекова спроможність, рівень безпекової адаптивності, здатність до безпекової інновації та еволюції;

- з'ясування концептуальної структури політико-інституційного контуру політичної безпеки, до якого належать: державно-громадський консенсус стосовно безпекових пріоритетів, політико-нормативна база безпекових рішень, центри генерації безпекових політичних альтернатив, інституційні фільтри політичних інтересів безпекової сфери;

- встановлення принципів оптимізації стану політичної безпеки, до яких належать: принцип мінімального втручання, який вимагає зваженого організаційного впливу на політико-безпекові події, принцип максимізації результату стратегічному плануванні, який встановлює рамки гарантованості стану політичної безпеки, принцип пріоритетності політико-безпекових заходів та політик відносно інших політико-управлінських рішень;

- уточнення типів загроз політико-інституційної стабільності в рамках безпекового виміру сучасній Україні шляхом поповнення їх наступними типами: 1) загрози інституційної іррелевантності; 2) загрози непослідовності формування інституційного дизайну, 3) загрози відсутності політико-інституційної пам'яті та політико-інституційних традицій демократичної політичної стабільності;

- уточнення вимог мінімального стану політичної безпеки для демократичної політичної стабільності. Ними є: захист та безпека виборчих процедур та результатів політичного волевиявлення, відсутність перешкод для відкритого колегіального ухвалення політичних рішень, наявність державно-громадського консенсусу щодо правил і процедур політичної конкуренції.

Наведений перелік результатів дослідження не є вичерпним. Зазначене дозволяє зробити висновок про достовірність положень та високий рівень наукової новизни, достатньо високу обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації.

Таким чином, наукова новизна дисертації «Безпековий вимір політичної стабільності: політико-інституційні основи в сучасній Україні» свідчить про

високий рівень авторського бачення шляхів окресленої в дисертації проблематики.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях дисертанта забезпечується тим, що основні наукові результати викладено в 9 публікаціях, у тому числі у чотирьох наукових статтях, які опубліковані у вітчизняних наукових фахових виданнях з політичних наук. Дисертантом також було опубліковано п'ять тез доповідей на національних та міжнародних науково-практичних конференціях.

Аналіз змісту опублікованої анотації засвідчує її відповідність ключовим положенням, викладеним у тексті дисертації. Анотація та текст дисертації оформлені відповідно до вимог «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження. Матеріали дисертаційного дослідження можуть використовуватися для удосконалення підготовки фахівців-політологів на основі нових навчальних дисциплін, таких, як політична безпека, політичні технології, політичний менеджмент, політичні інститути та процеси. Зокрема, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні, можуть бути використані у багатьох сферах, зокрема, для оптимізації механізмів узгодження політичних позицій щодо формування безпекового середовища політико-інституційної взаємодії у кризовому політичному контексті сучасної України.

Водночас, результати наукового дослідження створюють певну теоретичну базу для подальших досліджень, зокрема для визначення й уточнення понять та категорій, які охоплюють стан політичних загроз для демократичного суспільства, рівень загроз політичній безпеці та стабільності в сучасній Україні.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Відзначаючи у цілому високий науковий рівень виконаної роботи, водночас

варто зупинитися на окремих положеннях і висновках дисертанта, які мають дискусійний характер або потребують додаткового обґрунтування.

По-перше, у дисертації не приділяється увага таким науковим розробкам, як класичні роботи Генрі Кіссінджера і Збігнева Бжезінського, на основі яких було підготовлено бачення політико-інституційного забезпечення демократії в умовах зовнішніх загроз та геополітичних протистоянь.

По-друге, у дисертації наголошується на необхідності формування інституційних конфігурацій політичної співпраці в умовах кризових періодів розвитку. Водночас автор неповною мірою відповідає на питання, які саме політичні інститути повинні входити до так званого «контуру політико-інституційного забезпечення» політичної безпеки.

По-третє, досить доречно було б розкрити особливості формування системи політичної безпеки та безпекової політики в країнах Центральної та Східної Європи (зокрема, країн «Вишеградської четвірки» та балканських держав ЄС, які є сусідніми до України і які формують надзвичайні та нормативні комплекси політико-інституційної співпраці щодо захисту політичної безпеки.

По-четверте, у сучасному світі дедалі більш актуальною стає необхідність відповідності демократичної політики безпеки цілям та пріоритетом глобального сталого розвитку. Бажано почути точку зору автора на стан та перспективи сталого розвитку в порядку денному української політичної системи в період військового вторгнення росії.

Незважаючи на викладене, вважаю за доцільне підкреслити, що висловлені зауваження мають, здебільшого, дискусійну та рекомендаційну спрямованість, а виявлені недоліки та побажання, насамперед, окреслюють можливі перспективні напрями подальшої наукової роботи і творчих пошуків у розробці проблематики безпекового виміру політичної стабільності в Україні.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. Дисертаційна робота Омельченка Станіслава Валентиновича «Безпековий вимір політичної стабільності: політико-інституційні основи в сучасній Україні» є цілісним науковим дослідженням на актуальну тему, виконаним автором самостійно, містить елементи наукової новизни, має теоретичне та прикладне значення і демонструє

здатність дисертанта до самостійних наукових розвідок. Поставлена мета дисертаційної роботи в цілому досягнута, завдання – виконані. На підставі зазначеного, враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків вважаю, що дисертаційна робота «Безпековий вимір політичної стабільності: політико-інституційні основи в сучасній Україні» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне й прикладне значення, відповідає вимогам спеціальності 052 «Політологія» та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341, вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Омельченко Станіслав Валентинович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 – «Політологія».

Офіційний опонент:
професор кафедри філософії
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
доктор філософських наук, професор

Олександр ДЗЬОБАНЬ

« 02 » листопада 2023 року.

Підпис	Дзюбань О.
Засвідчую	Дзюбань О.
Нач.ВК	О.С.Степанюк 2023 р.